

Aspekt w języku chińskim: analiza gramemów i semów aspektowych autoreferat

praca napisana pod kierunkiem dr hab. Ewy Zajdler, prof. UJ

I. Wprowadzenie i cele rozprawy

Bez wątpienia aspektologia jako dziedzina badań językoznawczych jest bardzo rozwinięta i doczekała się wielu opracowań naukowych, jednak dotyczących w głównej mierze języków z rodziny indoeuropejskiej. W tych językach jest ona z reguły związana z morfologią czasownika i z tego powodu zwykło się uznawać aspekt za kategorię gramatyczną lub prymarnie gramatyczną. Choć nie brakuje chińsko- i anglojęzycznych publikacji podejmujących temat aspektu w odniesieniu do języka chińskiego, to jednak poświęca się mu niewiele uwagi. Początkowo badacze wiązali aspekt z deiktycznym czasem. Dopiero w latach 40. XX wieku zaczęto dostrzegać różnice pomiędzy nimi i podejmować to zagadnienie z punktu widzenia semantyki aspektu. Za pierwszy znaczny zwrot aspektologii sinologicznej w tę stronę uznaje się dopiero badania Smith (1991), które do dziś pozostają inspiracją dla aspektologów zajmujących się chińszczyzną. Wciąż jednak językoznawcy nie poświęcali większej uwagi temu tematowi. Wynikać to może z kwestii typologicznych, język chiński jest bowiem analityczny, z tendencją do aglutynacji. Badaniom podlegają natomiast głównie języki syntetyczne, w których zarówno kategoria aspektu, jak i czas gramatyczny są wpisane w morfologię czasownika.

Kategoria aspektu ma szerokie i trudne do określenia ramy. Oprócz gramatyki, istotna jest również budowa semantemu reprezentowanego za pomocą czasownika lub przymiotnika. Na bazie tych spostrzeżeń aspekt współcześnie dzielony jest na dwie podkategorie: gramatyczną i leksykalną. Podział ten jest w tej pracy punktem wyjścia dla opisu aspektu języka chińskiego i analizy wartości aspektowej predykatu. Dotychczasowe badania dotyczące aspektu języka chińskiego odnoszą się głównie do gramatyki, a sam rozważania dotyczące tej kategorii traktowane są pobieżnie jako poboczne. Ignorowana jest zwykle perspektywa semantyczna, a badania już poczynione w tym kierunku są z reguły mało precyzyjne. Dlatego też autor niniejszej rozprawy postawił sobie za cel zbadanie i opisanie semantyki aspektu w języku chińskim. Przyjął założenie, że kategoria aspektu jest prymarnie semantyczna. W języku naturalnym jej nośnikami są gramemy oraz semy aspektowe w semantemie, między

gramemami i semantemami zachodzą natomiast konkretne zależności znaczeniowe w obrębie kategorii aspektu. Zgodnie z tą koncepcją, autor przyjął, że w języku chińskim również występuje ten dwupodział i podjął analizę gramemów i semów aspektowych jako nośników wartości aspektowej predykatu.

W rozprawie za podstawową jednostkę wprowadzającą wartość aspektową na poziomie zdania chińskiego przyjmuje się predykat. Funkcję predykatu może pełnić predykatyw albo syntagma czasownikowo-dopełnieniowa, które dodatkowo łączą się z odrębnymi morfologicznie partykułami. Za predykatyw, zgodnie z tradycją językoznawstwa sinologicznego, uznaje się czasownik lub przymiotnik, który ma wartość aspektową i może pełnić funkcję predykatywną w zdaniu. Z badania wyłączone są czasowniki posiłkowe i modalne. Analiza składnikowa i opis właściwości semantycznych gramemów oraz semów aspektowych i ich zależności są podstawą dla przedstawienia klasyfikacji zależności aspektu chińskiego predykatu, która uwzględnia typologiczne cechy chińszczyzny. Wynikająca z analizy składnikowej klasyfikacja służy do wydobycia i omówienia wewnętrznej struktury temporalnej różnych grup semantemów i zestawieniu ich z semantycznymi właściwościami gramemów aspektowych. Przykłady zdań, zaczerpnięte z korpusu Pekinśkiego Uniwersytetu Języków Obcych BCC, poddane są analizie i stanowią materiał językowy egzemplifikujący opisywane zależności semantyczne i zasady łączliwości między gramemami aspektowymi i semantemami zbudowanymi z określonych wiązek semowych.

II. Struktura rozprawy

Praca liczy w całości 211 stron. Wstęp poprzedzają wykaz skrótów i symboli oraz wykaz tabel. Treść zasadniczą podzielono na dziewięć rozdziałów, które wieńczy zakończenie. Na końcu rozprawy znajduje się bibliografia, na którą składa się 199 źródeł, w tym dwa internetowe.

Pierwszy rozdział zawiera przedstawienie celu i głównych założeń, a także wprowadzenie do tematu systemu temporalnego języka chińskiego i stanu badań w tym zakresie. Rozdział drugi omawia kategorię aspektu w języku naturalnym, która w toku badań językoznawczych na przestrzeni lat niejednokrotnie przypisywana była różnym zjawiskom językowym. W tym rozdziale podjęta jest próba syntezy najpopularniejszych i najczęściej pojawiających się w pracach aspektologów definicji. Istotne w temacie miejsca aspektu w systemie temporalnym języka są również różnice pomiędzy deiktycznym czasem i niedeiktycznym aspektem, dlatego też ich omówienie znajduje się w tej części rozprawy.

Rozdział trzeci omawia dwoistą naturę kategorii aspektu, która jest punktem wyjścia dla analizy aspektowości języka chińskiego. Zdefiniowane i omówione elementarne jednostki gramatyczne (gramemy) i semantyczne (wiązki semów aspektowych budujących semantem) są

kluczowe dla rozdziałów praktycznych. Ich wartość aspektowa jest istotna dla opisu całego predykatu i zachodzących w nim zależności semantycznych. Jest to jednocześnie swego rodzaju wprowadzenie do kolejnego, czwartego rozdziału, w którym istotą opisu jest kategoria aspektu leksykalnego i dyskusja o semantycznych kryteriach podziału predykatów na klasy.

Rozdział piąty poświęcony jest metodologii; jednocześnie pełni rolę łącznika między dwiema częściami pracy: częścią ogólnoteoretyczną i częścią skoncentrowaną na języku chińskim. Podsumowanie najważniejszych założeń wypracowanych przez zachodnich aspektologów, omówionych w poprzedzających rozdziałach, pozwala na ich zestawienie z językiem chińskim i polemikę w zakresie przystawalności tych teorii. W ten sposób w części drugiej wyprowadzone są kryteria i etapy analizy, jako narzędzie badawcze. Ta część pracy poświęcona jest również prezentacji najważniejszych informacji dotyczących systemu temporalnego języka chińskiego, w szczególności miejsca, jakie zajmuje w nim kategoria aspektu.

W dalszych rozdziałach dotyczących jednostek elementarnych, tj. w rozdziale szóstym i siódmym, omówione są wspomniane już założenia, że aspekt jest zagadnieniem prymarnie semantycznym. Mimo że gramemy są jednostkami gramatycznymi, do predykatu również wnoszą określone znaczenie aspektowe. Wchodzą w konkretne relacje znaczeniowe z semami aspektowymi budującymi semantemy (razem z gramemami uznawane za pojęcia proste), tworząc pojęcia złożone.

Analiza przeprowadzona w rozdziałach szóstym i siódmym, poświęconych gramomom i semom, stanowi podstawę opisu semantyki aspektowej predykatu w rozdziale ósmym, który jest zwieńczeniem badań. Autor wykorzystuje w tym celu opisane w poprzedzających rozdziałach założenia, dotyczące zależności semantycznych w obrębie predykatu. Taka analiza struktur pojęciowych jest podstawą dla wydzielenia klas semantycznych, dzięki czemu możliwe jest pogrupowanie predykatów w zależności od tego, jaki typ pojęcia aspektowego reprezentują – prosty czy złożony – i jaki podtyp w ich obrębie ilustrują. Wyniki poczynionych badań podsumowuje rozdział dziewiąty, w którym autor prezentuje wnioski.

III. Metodologia badań i założenia teoretyczne

W odniesieniu do kategorii aspektu w języku chińskim nie sposób, z przyczyn typologicznych, przyjąć definicji proponowanej dla języków indoeuropejskich. Konieczne jest stworzenie odrębnego objaśnienia, które biorąc pod uwagę fakt, że jest on językiem analitycznym, izolującym, z tendencją do aglutynacji, uzupełni tę definicję. Opis stanu badań pozwala stwierdzić, że mimo sparametryzowanej struktury aspektu, tworząc definicję lepiej posługiwać się metajęzykiem, który odwołuje się do potencjału aspektowego danego języka, niż do

uśrednionych cech prawdziwych dla jak największej grupy języków. Dla definicji aspektu jako kategorii nadrzędnej wobec aspektu gramatycznego i leksykalnego, można przyjąć pewne cechy wymieniane przez różnych badaczy i wyprowadzić z nich objaśnienie funkcjonowania tej kategorii, które będzie uwzględniało również typologiczne cechy języka chińskiego.

Korzystając z propozycji wypracowanych przez aspektologów autor przyjmuje założenie, że niedeiktyczny aspekt jest wewnętrzną strukturą czasową danego wydarzenia i razem z czasem deiktycznym buduje system temporalny języka chińskiego – przy jednoczesnym założeniu, że aspekt pełni w nim rolę wiodącą z powodu braku czasu gramatycznego. W tym ujęciu aspekt jest temporalną relacją czasu wydarzenia i czasu referencji, podczas gdy czas leksykalizowany w zdaniu chińskim prezentuje zależność pomiędzy czasem wydarzenia a czasem mówienia.

Język chiński należy do tzw. języków bezczasowych. Znaczy to, że w zdaniu deiktyczna kategoria czasu nie jest gramatyzowana, za to może być wprowadzana przez poszczególne wyrazy i wyrażenia złożone. W języku chińskim obiekty leksykalne i połączenia wyrazów pełniące funkcję temporalną są najistotniejszymi nośnikami deiktyczności czasowej w zdaniu. Istotną rolę w referowaniu czasowym pełni również kontekst językowy i sytuacyjny, a pomocniczo także kategoria aspektu, szczególnie w rozumieniu semantyki aspektowej.

Kategorię aspektu w języku dalej można podzielić na dwie podkategorie: gramatyczną i leksykalną. Podział ten wynika z faktu, że w morfologii czasownika chińskiego nie istnieją żadne nośniki aspektowe. Są one wprowadzane w realizację predykatu zewnątrznie, za pomocą gramemów, czyli jednostek aspektu gramatycznego. Obok nich istotna jest budowa semantyczna – aspektowe wiązki semów wpisane w strukturę znaczeniową semantemów. Gramemy aspektowe wchodzą w zakres badań nad aspektem gramatycznym, semantemy zaś leksykalnym. W systemie aspektowym języka chińskiego jednostki leksykalne i gramatyczne tworzą konkretną sieć powiązań, przede wszystkim semantycznych. Za prymarną formę reprezentacji aspektowej uznaje się semantem reprezentowany w zdaniu przez predykatyw lub syntagmę czasownikowo-dopełnieniową, który wchodzi w określone relacje z gramemami aspektowymi. Podstawą analizy wartości aspektowej predykatu będzie więc założenie, że semantemy składają się z mniejszych jednostek elementarnych – semów, które wraz z zewnętrznymi dla predykatywu gramemami tworzą sieć zależności. W konsekwencji, dla niniejszej rozprawy przyjmuje się podejście dwuwymiarowe, w którym aspekt gramatyczny i leksykalny nie są tożsame i semantycznie różnią się od siebie.

Ponieważ analiza aspektu w języku chińskim oparta jest w tej pracy na podziale pomiędzy aspektem gramatycznym i leksykalnym, należy również przyjąć kryteria pozwalające na ich

oddzielenie. W języku chińskim aspekt gramatyczny dzieli się na dokonany i niedokonany, choć obie podgrupy mogą być zróżnicowane i nie pozostają w pełnej opozycji znaczeniowej. Ich funkcją jest przekazanie informacji o wewnętrznej strukturze temporalnej wydarzenia, przy czym aspekt niedokonany zakłada rozciągłość w czasie, dokonany zaś dystansuje się od tej rozciągłości. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że nie chodzi o długość trwania wydarzenia, a o sposób jego postrzegania. Innymi słowy, aspekt dokonany informuje o wydarzeniu zamkniętym i nierozciągłym, niedokonany zaś o otwartym, nieograniczonym ramami czasowymi, rozciągłym. Są przy tym ściśle zależne od subiektywnego wyboru osoby mówiącej. Pojawienie się w predykanie gramemów aspektowych jest bowiem arbitralne. Aspekt dokonany konceptualnie jest pozbawiony wewnętrznej struktury i obejmuje punkt początkowy oraz końcowy wydarzenia, a niedokonany skupia się na jego wewnętrznych etapach czy fazach wypełniających. Nie obejmuje zatem punktu początkowego i końcowego.

Inaczej niż aspekt gramatyczny, aspekt leksykalny jest kategorią obiektywną i obejmuje wszystkie inherentne cechy semantyczne wyrazów pozwalające na określenie wartości aspektowej. Ich wewnętrzna struktura temporalna jest zawsze taka sama i nie wpływa na nią żaden subiektywny wybór. Terminem „aspekt leksykalny” określa się wszystkie aspektowe semy wchodzące w strukturę semantemów reprezentowanych przez predykatywy i syntagmy czasownikowo-dopełnieniowe. W tym znaczeniu mieszczą się także aspektowe węzły semowe, czyli semy wspólne dla wyrazów o podobnych właściwościach semantycznych, które jednocześnie są semami dyferencjalnymi dla semantemów o różnej wartości aspektowej. Za podstawą dla stworzenia klasyfikacji semantycznej predykatywów i dalej predykatów, która podsumowuje charakterystykę aspektu leksykalnego w języku chińskim, przyjęto taksonomię zaproponowaną przez Vendlera (1957), w rozszerzonym zakresie. Uzupełniono ją parametrami charakterystycznymi dla języka chińskiego, wskazanymi przez innych badaczy jako brakujące w badaniach Vendlera.

W celu przeprowadzenia analizy wartości aspektowej predykatu przyjęte zostały w pracy założenia Karolaka (1996, 2005). W ich ujęciu, kategoria aspektu może być reprezentowana za pomocą pojęć prostych, które tworzą określone wiązki, pojęcia złożone. Założenia te były tworzone w odniesieniu do języków fleksyjnych, w których aspekt gramatyczny wpisany jest w strukturę morfologiczną czasownika. Skoro jednak kategoria aspektu gramatycznego języka chińskiego nie jest cechą morfologiczną predykatywu, lecz realizowana jest zewnętrznie za pomocą gramemów, konieczna jest modyfikacja założenia. Dlatego też w analizie dotyczącej języka chińskiego przyjmuje się, że pojęcia aspektualnie proste są reprezentowane zarówno przez wiązki semów zawartych w semantemie, jak i gramemy aspektowe. Te zaś składają się

na wartość aspektową całego predykatu i tworzą pojęcia złożone. Jednocześnie za semantem autor uznaje sam predykatyw lub całą syntagmę czasownikowo-dopełnieniową, przy założeniu, że rozbudowany o takie dopełnienie semantem zalicza się do pojęć złożonych. Inherentne znaczenie predyktywu jest wówczas bowiem rozbudowane o zewnętrzne semy aspektowe za pomocą dopełnienia rezultatywnego.

Przeprowadzone badania polegają na analizie semantyki aspektu w oparciu o przykłady zdań z korpusu BCC opublikowanego przez Beijing Language and Culture University. Zdania z tego korpusu stanowią również egzemplifikację omawianych w pracy zjawisk. Wyniki analizy gramemów i semów pozwalają wskazać ich wzajemne zależności znaczeniowe. Wykorzystano w tym celu wspomniane wyżej założenia Karolaka. Dodatkowo autor przyjmuje założenia Huanga i Ahrens (2000) oraz Malchukova (2011) dotyczące zależności semantycznych w obrębie predykatu. Zgodnie z nimi pojęcia szczegółowe z powodu możliwej redundancji nie współwystępują z pojęciami aspektowymi o tej samej wartości. Semantyka leksykalna w tym układzie jest łącznikiem między strukturą pojęciową i realizacjami gramatycznymi, wpływa więc również na gramatyczne zachowania predykatów. Jak piszą Huang i Ahrens (2000):

- informacja związana z semantyką leksykalną musi być reprezentowana w taki sposób, aby mogła bezpośrednio łączyć się ze strukturami gramatycznymi, co opiera się na strukturze wydarzenia;
- informacja związana z semantyką leksykalną musi być umotywowana pojęciowo;
- wszystkie atrybuty semantyczne muszą być poświadczone przez strukturę kolokacyjną, ograniczenia selekcyjne lub wzorce dystrybucyjne.

Dla opisu zależności pomiędzy gramemami i wiązkami semów aspektowych w semantemie stosuje się kombinacje elementów aspektowych wydzielone przez Malchukova (2011):

- blokowanie – kiedy połączenie nie jest możliwe;
- wymuszenie – kiedy połączenie jest możliwe, ale konieczna jest reinterpretacja semantyczna;
- adaptacja – kiedy połączenie jest możliwe, jednak ostatecznie wartość aspektowa predykatu jest sumą znaczenia semów i gramemów aspektowych.

Ostatnia zależność została nieco zmodyfikowana w stosunku do pierwowzoru Malchukova, ze względu na typologię języka chińskiego.

Analiza struktur pojęciowych służy opisowi aspektu leksykalnego, a w efekcie kategorii aspektu w całości. Przyjęte jest jednocześnie założenie, że aspekt w języku chińskim jest powiązany ze strukturą pojęciową, a predykaty zawierają immanentny komponent aspektowy – niezależnie od tego, czy w ich budowie pojawi się gramatyczny nośnik aspektu. W pojęciach

złożonych występują natomiast określone zasady kookurencji pojęć prostych podyktowane znaczeniem wiązek semicznych w semantemach i gramemów aspektowych.

IV. Analiza i wyniki badań

W języku chińskim występuje wyraźna różnica pomiędzy dwoma prostymi pojęciami aspektualnymi realizowanymi przez gramemy aspektowe: dystansowaniem od rozciągłości w czasie (dokonanością) i rozciągłością w czasie (niedokonanością). Dla dokonanośc wyróżnia się dwie partykuły: 了 *le* oraz 过 *guo*. Obie służą przedstawieniu danego wydarzenia jako zamkniętego i ograniczonego, choć ich użycie nie jest tożsame. Nośnikami niedokonanośc w zdaniu mogą być morfemy 在 *zài* i 着 *zhe*. Gramemy 了 *le*, 过 *guo* oraz 着 *zhe* są nazywane postwerbalnymi partykułami aspektowymi i należą do wyrazów pustych. Morfem 在 *zài* jako jedyny występuje prewerbalnie i przez badaczy często nie jest uznawany za partykułę, a za przysłówek. Gramemy 了 *le* i 过 *guo*, choć oba zaliczane do aspektu dokonanego, wykazują znaczące różnice semantyczne. Gramem 了 *le* prezentuje wydarzenie jako zamknięte, posiadające punkt początkowy i końcowy. Mimo to nie implikuje, że wydarzenie zostało doprowadzone do naturalnego końca. Taka kompletność wymaga pojawienia się syntagmy z dopełnieniem rezultatywnym. Holistyczność wydarzenia, do którego referuje predykat z 了 *le*, odnosi się więc do ograniczenia sytuacji dwoma punktami. Jest to jednocześnie wydarzenie mające wpływ na rzeczywistość, będące zmianą, która wprowadza dynamizm i prezentuje aktualny stan rzeczy, relewantny dla informacji zawartej w zdaniu. Rolą gramemu 过 *guo* również jest prezentowanie wydarzenia jako jednej, skończonej całości, w której wewnętrzna struktura temporalna wydarzenia jest nieistotna. Jego cechą jest jednak jednocześnie dyskontynuacja dystansująca czas wydarzenia od czasu referencji, który wiąże się z przeszłym doświadczeniem zaistniałym co najmniej raz i możliwym do powtórzenia. Wymiar aorystyczny 过 *guo* jest m.in. tym, co pozwala na różnicowanie gramemów aspektu dokonanego.

Gramemy 着 *zhe* i 在 *zài* różnicuje pozycja w szyku wyrazów. Prewerbalny 在 *zài* zaliczany jest najczęściej do klasy przysłówek, choć istnieją mocne przesłanki by uznawać go za czasownik, w użyciu metaforycznym, nawiązującym do jego funkcji lokatywnej. Podobnie do 着 *zhe*, jego zadaniem jest pokazanie wydarzenia od środka, temporalnie rozciągniętego. Jednocześnie jednak wartość aspektowa obu gramemów jest różna. Gramem 着 *zhe* używany jest dla wydarzeń będących utrzymującym się, inherentnie statycznym i duratywnym stanem, podczas gdy gramem 在 *zài* służy przedstawieniu dynamicznego i rozwijającego się, postępującego wydarzenia. Mimo

że w zależności od dialektu mogą być w niektórych kontekstach używane wymiennie, 在 *zài* nie pojawia się w zdaniach z inwersją lokalizującą i nie tworzy struktur zdaniowych, w których pierwsze wydarzenie w aspekcie niedokonanym jest tłem dla drugiego.

Predykat języka chińskiego zyskuje odpowiednią wartość aspektową zarówno dzięki elementom gramatycznym, jak i leksykalnym. Dla aspektu leksykalnego najistotniejsze z perspektywy klasyfikacji predykatów jest wydzielenie i opisanie jego najmniejszych elementów semantycznych, czyli semów budujących semantem. Z perspektywy niniejszej pracy istotne są jednak tylko wiązki semów aspektowych, immanentnych dla każdego semantemu. Reprezentują one pojęcia proste, w związku z czym w połączeniu z innymi nośnikami aspektu mogą tworzyć pojęcia złożone. Biorąc pod uwagę charakterystykę języka chińskiego i przytoczone badania językoznawców podejmujących temat opisu wartości aspektowej predykatów, dla opisu semantyki predykatywu i predykatu autor w swojej analizie wydziela wiązki semiczne, które są skupione wokół głównych pojęć: [+/-dynamiczność], [+/-rozciągłość w czasie], [+/-zmiana], [+/-kompletywność]. Semy dyferencjalne oznacza za pomocą znaków +, gdy taki sem w semantemie wykazuje wartość pozytywną oraz -, kiedy negatywną. Znaczy to, że z jedną wiązką semiczną związane są te semantemy, dla których wymienione zmienne dają jednakowe wyniki. Przykładowo, semantemy, których wartość aspektową konstytuują semy [+dynamiczność], [+rozciągłość w czasie], [+zmiana] i [+kompletywność], są powiązane aspektowo. Jeżeli jedna z tych wartości byłaby ujemna, byłaby semem dyferencjalnym. grupy semantemów: stany stadium, stany indywidualne, czynności i procesy, dokonania jednorazowe, dokonania niejednorazowe, operacje, semelfaktywy.

Analiza własności semantycznych poparta badaniami korpusowymi pozwoliła na ustalenie jakie wiązki semów aspektowych są inherentne dla poszczególnych grup semantemów. Semantemy stanowe cechuje wiązka semów aspektowych [-dynamiczność], [+rozciągłość w czasie], [-zmiana] i [-kompletywność]. Całą grupę stanów można jednak dalej podzielić na stany stadium oraz indywidualne (za Croftem 2012). Dla odróżnienia wartości aspektowej tych podgrup dodatkowo przyjęto kryterium semu [+/-tymczasowość]. Stany typu stadium cechują się tym, że są prawdziwe jedynie dla jakiegoś interwału, sem [+/-tymczasowość] jest więc dyferencjalnym dla obu podgrup.

Kolejną grupą stanowią semantemy czynnościowo-procesualne. Denotują rozciągłe w czasie wydarzenia dynamiczne, które wiążą się z jakąś zmianą. Są jednak nieograniczone. Na wartość aspektową semantemów, które reprezentują, składa się wiązka semów

[+dynamiczność], [+rozszerzalność w czasie], [+zmiana] i [-kompletność]. Wydarzenia typu czynnościowo-procesualnego są postępujące w czasie. W strukturze semantemu występuje zarówno sem [+dynamiczność], jak i [+zmiana]. Przeciwnie do stanów, są to sytuacje rozwojowe, które składają się z następujących po sobie zmiennych faz. Semantem zawiera jednak sem [-kompletność]. Wynika to z faktu, że czynność nie ma rezultatu czy punktu końcowego. Pozostaje wydarzeniem otwartym.

Semantemy dokonania są nierozciągłymi w czasie wydarzeniami zakładającymi pewną natychmiastową zmianę, która jest osiągnięciem jakiegoś rezultatu. Analiza chińskich czasowników pozwala na obserwację, że grupa ta jest w nim nielicznie reprezentowana i w porównaniu do opisanych powyżej dwóch stosunkowo specyficzna. Buduje je wiązka semów aspektowych [+dynamiczność], [-rozszerzalność w czasie], [+zmiana] i [+kompletność]. Semem dyferencjalnym pozwalającym na oddzielenie ich od czasowników czynnościowo-procesualnych są semy [+zmiana] i [+kompletność], a także [-rozszerzalność w czasie]. Jako dodatkowe kryterium różnicujące wewnątrznie semantemy dokonań można wskazać sem [+/-jednorazowość]. Nie wszystkie dokonania są bowiem jednorazowe. Prócz semantemów, które na płaszczyźnie morfologicznej są jednomorfemowe, do grupy dokonań zaliczyć można również szczególne pod względem budowy semantemy morfologicznie złożone. Są to takie wyrazy, które w wyniku leksykalizacji utraciły status syntagmy i weszły jako samodzielne do słownika języka chińskiego. Badając ich strukturę można zauważyć, że składają się z jednomorfemowego czasownika i drugiego komponentu, który przed leksykalizacją (całkowitą lub częściową) pełnił funkcję dopełnienia rezultatywnego, a obecnie do semantemu dodaje semy [+kompletność] i [+zmiana]. Ten rodzaj semantemów zawiera sem [-jednorazowość], podobnie jak np. czasowniki kierunkowe.

Semantemy operacji są w języku chińskim najbardziej problematyczne. Sem [+kompletność] reprezentowany jest z reguły zewnątrznie, poprzez dopełnienia komplementywne lub syntaktycznie za pomocą kwantyfikacji dopełnienia przedmiotowego albo frazy prepozycyjnej. W związku z tym do pojęć prostych, które można zaliczyć do operacji, należą jedynie takie czasowniki, które są zleksykalizowaną syntagmą składającą się z czasownika akcji i dopełnienia denotującego pewien rezultat, osiągnięcie. Semem dyferencjalnym dla semantemów dokonań i operacji jest [+/- rozszerzalność w czasie]. W operacjach określony rezultat jest wynikiem procesu, zmian stopniowych. Dokonania są natomiast natychmiastowe. Trudno jednoznacznie stwierdzić, jakie czasowniki należą do tej grupy, ponieważ nie sposób ocenić stopnia leksykalizacji niektórych wyrazów. W zasadzie jedynie analiza leksykograficzna może być w tej sytuacji pomocna.

Ostatnią grupą semantemów, które występują w języku chińskim, są semelfaktywy. Mogą wydawać się zbliżone do dokonań, jednak różnią je dwa semy dyferencjalne znajdujące się w strukturze znaczeniowej semelfaktywów: [-zmiana] i [-kompletywność]. Semantem semelfaktywny denotuje wydarzenie momentalne i dynamiczne, które jednak nie wprowadza żadnych zmian w rzeczywistości i nie prowadzi do żadnych rezultatów. Wydarzenie denotowane przez czasowniki semelfaktywne nie są rozciągnięte w czasie, jednak mogą tworzyć pewną serię podwydarzeń. Możliwe jest wykonywanie wydarzenia momentalnego bez ustanku, ale tylko poprzez sukcesywne powtarzanie go, co unaoczniała analiza zdań z korpusu BCC.

Obok semantemów reprezentowanych przez czasownik lub przymiotnik, w języku chińskim nośnikiem aspektu leksykalnego może być również semantem realizowany przez dopełnienie rezultatywne, które współtworzy złożoną syntagmę czasownikowo-dopełnieniową. Pierwszy jej element to czasownik, który jest głównym morfemem leksykalnym syntagmy. Drugi to dopełnienie rezultatywne – czasownik lub przymiotnik. Dopełnienie rezultatywne uzupełnia znaczenie czasownika głównego, pozostając z nim w relacji przyczynowo-skutkowej. Denotowane wydarzenie jest przyczyną, która skutkuje osiąganym rezultatem. W badaniach aspektologicznych dopełnienia rezultatywne opisywane są głównie z perspektywy syntaktycznej i nawet jeśli badacze poruszają kwestie znaczenia, nie opisują budowy semantycznej predykatów z postpozycyjnymi dopełnieniami rezultatywnymi. Ponieważ dla tej rozprawy istotą badań jest semantyczna wartość aspektowa predykatu, syntagma traktowana jest jako jeden semantem, w którego skład wchodzi semy aspektowe w strukturze semantemu reprezentowanego przez czasownik leksykalny oraz te dodawane przez czasownik lub przymiotnik w funkcji dopełnienia rezultatywnego. Za przyjęciem, że dopełnienia rezultatywne zawierają semy aspektowe, przemawia fakt, że takie syntagmy czasownikowe mają tendencję do leksykalizacji. Ponadto kryterium rezultatywności w badaniach aspektologicznych zaliczane jest do aspektu leksykalnego. Z perspektywy semantyki aspektowej wydzielenie czasownika i dopełnienia rezultatywnego jako dwóch odrębnych semantemów nie ma uzasadnienia. Innymi słowy, wartość aspektowa semantemu reprezentowanego przez syntagmę jest sumą wartości aspektowej jej semów. Dlatego dopełnienie rezultatywne, które nie jest wyrazem pustym (w przeciwieństwie do partykuł aspektowych), traktowane jest tutaj jak wiązka semów dodających do semantemu znaczenie rezultatu.

Nie każdy czasownik czy przymiotnik może pełnić funkcję dopełnienia rezultatywnego. Kategoria rezultatywności, czy szerzej kompletywności, może być reprezentowana jedynie przez semantemy, które w swojej strukturze semantycznej dopuszczają taką interpretację. Są

nimi semantemy typu dokonań. Semantem reprezentowany w strukturze zdania przez syntagmę czasownikowo-dopełnieniową zawiera wówczas semy [+kompletywność] oraz [+zmiana]. Dopełnieniami rezultatywnymi są także przymiotniki, jednak tylko takie, które mogą mieć interpretację inchoatywną. Wówczas dotyczą rozpoczęcia jakiegoś stanu, który jest wynikiem wydarzenia denotowanego przez predykat.

Szczególnym rodzajem dopełnień komplementywnych będących nośnikami aspektu są dopełnienia 起来 *qǐlái* i 下去 *xiàqù* – szczególne przypadki najpierw zleksykalizowanych, a docelowo zgramatykalizowanych dopełnień kierunkowych. Są z nimi związane etymologicznie, ale jednocześnie nie są ich derywatami semantycznymi. 起来 *qǐlái* traktowane jest jak odrębny nośnik aspektowy – aspektu inchoatywnego, który mieści się w zakresie rozważań aspektu leksykalnego. Przekazuje informację o zmianie sytuacji, punkcie zwrotnym rozpoczynającym nowe wydarzenie. Jest dynamiczne, ale nieholistyczne. Wydarzenie denotowane przez predykatyw z dopełnieniem 起来 *qǐlái* jest kontynuowane, nie ma punktu końcowego. Wyodrębniony jest jednak punkt początkowy, który jest początkiem jakiejś sytuacji. Dopełnienie 起来 *qǐlái* dodaje więc wiązkę semów, która ma wartość inchoatywną i w semantemie wprowadza sem aspektowy [+początek]. Dopełnienie 下去 *xiàqù* z kolei denotuje znaczenie kontynuacji wydarzenia. Denotowane wydarzenie osiągnęło pewną fazę, lecz zamiast się zakończyć, trwa dalej. Nie jest utrzymującym się stanem, a kontynuowanym wydarzeniem dynamicznym. W budowie semantemu dopełnienie kontynuatywne dodaje sem [+kontynuacja].

Zestawienie takiej analizy składnikowej semantemów nacechowanych aspektowo z analizą zdań w korpusie pozwoliły na obserwację zależności między nimi i poszczególnymi gramemami. Gramem 了 *le* nie łączy się z semantemami będącymi stanami indywidualnymi. Następuje blokowanie wynikające z obecności semów [-dynamiczność] i [-tymczasowość]. Takie semantemy wiążą się bowiem z wydarzeniami stałymi i trwającymi lub trudnymi do zmiany. Inaczej jest w przypadku semantemów nazywających stany typu stadium, które w swojej naturze wiążą się z pewną niestałością. W aspektowej wiązce semicznej semantemu występuje sem [+tymczasowość], dzięki czemu ich współwystępowanie z gramemem 了 *le* jest możliwe poprzez wymuszenie. Następuje reinterpretacja i predykat ostatecznie zyskuje znaczenie inchoatywne. Semy [-zmiana] i [-dynamiczność] zostają zastąpione semami [+zmiana] i [+dynamiczność].

Analiza wykazała, że semantemy czynnościowo-procesualne, operacje, dokonania oraz semelfaktywy bez przeszkód łączy się z gramemem 了 *le* poprzez adaptację. Semantem nie zmienia swojej wartości aspektowej, ale jest zewnętrznie ograniczony przez semantyczne właściwości gramemu 了 *le*, który temporalnie zamyka wydarzenie lub jego ewentualność czy fazę – dodaje punkt kończący. Zewnętrzny gramem dodaje informację na temat punktu końcowego, jednak sam przebieg wydarzenia pozostaje niezmienny, a struktura semantemu jest taka sama bez względu na obecność nośnika gramatycznego. Gramem 了 *le* dodaje jednak do znaczenia wyraźny punkt końcowy, który temporalnie zamyka wydarzenie. Prowadzi to do wniosku, że w semantemach zawierających sem [+dynamiczność] współwystępowanie z tym gramemem nie jest w żaden sposób ograniczone. Struktury z semem [-dynamiczność] są jednak inne, wówczas następuje blokowanie. Jeżeli dodatkowo w semantemie pojawi się sem dyferencjalny [+tymczasowość], osłabia on sem [-dynamiczność], ponieważ tak denotowany stan nie jest inherentnie niezmienny.

Przykłady z korpusu BBC pokazują, że niemal wszystkie grupy semantemów mogą łączyć się z gramemem 过 *guo*. Semantycznie istnieje możliwość łączenia się semantemów typu stanowego z gramemem 过 *guo*, nie są to częste połączenia i mogą wydawać się nienaturalne. Semantemy dokonania łączą się z tym gramemem jedynie, kiedy zawierają sem [-jednorazowość]. Sem [+jednorazowość] wyklucza bowiem uwarunkowania semantyczne 过 *guo*, zgodnie z którymi denotowane wydarzenie musi być możliwe do zaistnienia więcej niż raz (następuje blokowanie). Semantemami blokującymi możliwość wystąpienia gramemu 过 *guo*, są także semelfaktywy. Wynika z tego, że wiązka semów [+dynamiczność], [-rozciągłość w czasie], [-zmiana], [-kompletywność] nie może się łączyć z gramemem 过 *guo*. Kluczowe są semy [-rozciągłość w czasie] i [-zmiana], które są dyferencjalne w stosunku do pozostałych grup semantemów.

Semantemy, w których budowie znajduje się sem [+kompletywność], nie współwystępują z gramemem 着 *zhe*. Sem ten wewnętrznie ogranicza wydarzenie i blokuje użycie gramemu aspektu duratywnego. Niemożliwe jest więc utworzenie takiego zdania, w którym pojawi się semantem dokonania lub operacji. Korpus BCC pokazuje wyniki z semantemy dokonań niejednorazowych, w towarzystwie 着 *zhe*. Niemniej analiza tych przykładów wykazuje, że w takiej sytuacji następuje rekatoryzacja czasownika w przymiotnik predykatywny i jednocześnie semantyczna reinterpretacja w semantem stanowy typu stadium. Sem [-kompletywność] nie wpływa na kookurencję z gramemem 着 *zhe*, dopiero połączenie z innymi

semami może blokować występowanie omawianego gramemu. Semantemy semelfaktywne łączą się z 着 *zhe*, mimo obecności semu [-rozszerzalność w czasie], jednak tutaj związek polega na wymuszeniu i interpretacji iteratywnej. Następujące po sobie powtarzalne realizacje łączą się w trwającą serię. Stany indywidualne są w swojej naturze ciągłe i kontynuowane. Charakteryzują się obecnością semu [-dynamiczność] oraz [+rozszerzalność w czasie] i [-tymczasowość], przez redundancję takie semantemy nie występują więc z gramemem aspektu duratywnego 着 *zhe*. Stanami stadium zawierają sem [+tymczasowość], więc nie ma takich obostrzeń. Gramem ten swobodnie łączy się również z semantemami czynnościowo-procesualnymi.

Wydarzenia denotowane przez predykaty z gramemem 在 *zài* są postępujące w czasie, istotna jest dynamika następujących po sobie faz. Przez te właściwości jedynie semantemy zawierające wiązkę semów [+dynamiczność] i [-kompletywność] dopuszczają pojawienie się gramemu 在 *zài* w predykacie. Semantemy stanowe blokują jego użycie przez sem [-dynamiczność]. Podobnie jest z semantemami operacji i dokonań, których wewnętrzna struktura temporalna jest ograniczona przez sem [+kompletywność], wykluczający przedstawienie wydarzenia postępującego. Semantemy czynnościowo-procesualne nie blokują gramemu 在 *zài*. Pojawienie się gramemu 在 *zài* dopuszczają również semelfaktywy. Tak jak w przypadku gramemu 着 *zhe*, następuje wówczas jednak wymuszenie i reinterpretacja wartości semantycznej w iteratywną. Głównym zadaniem dopełnień rezultatywnych jest delimitacja wydarzenia denotowanego przez predykatyw. Tak rozbudowany semantem zyskuje dwa semy aspektowe [+kompletywność] i [+zmiana].

Obok pojęć złożonych realizowanych przez połączenia semantemów z gramemami, w języku chińskim istnieją również pojęcia złożone realizowane w semantemie złożonym reprezentowanym przez syntagmę czasownikowo-dopełnieniową. Nie wszystkie predykatywy mogą jednak łączyć się z dopełnieniem rezultatywnym – semy [+kompletywność] oraz [-dynamiczność] blokują możliwość utworzenia syntagmy rezultatywnej. Pierwszy z nich decyduje o inherentnym ograniczeniu temporalnym semantemu. Dodatkowy sem [+kompletywność] wprowadzany w predykacie przez dopełnienie rezultatywne byłby więc redundantny – wydarzenie nie może być bardziej lub mniej kompletne. Drugi sem z kolei stoi w sprzeczności z naturą rezultatywności, która wiąże się z pewną dynamiczną zmianą, o czym decyduje sem [+zmiana]. Niemożliwe jest więc połączenie dopełnień rezultatywnych z predykatywami reprezentującymi semantemy stanowe oraz dokonania. Stany indywidualne i typu stadium zawierają bowiem w swojej strukturze sem [-dynamiczność], dokonania

jednorazowe i niejednorazowe natomiast sem [+kompletywność]. Semantemy operacji są w etymologicznie powiązane z syntagmami czasownikowo-dopełnieniowymi. Weszły do słownika chińszczyzny poprzez leksykalizację. Mimo że funkcjonują obecnie jako dwumorfemowe wyrazy, ich struktura semantyczna jest taka sama jak źródłosłowu. Wobec tego drugi morfem wnosi do struktury semantemu aspektywe semy [+kompletywność] i [+zmiana], charakterystyczne dla dopełnień rezultatywnych. Nie ma potrzeby dodatkowego nacechowania takiego wyrazu rezultatywnością. Pojęcia realizowane przez dopełnienia rezultatywne bez przeszkód łączą się z pojęciami realizowanymi przez semantemy czynnościowo-procesualne. Semantemy semelfaktywne dzięki obecności semów [+dynamiczność] i [-kompletywność] dopuszczają użycie dopełnienia rezultatywnego, sem [-rozciągłość w czasie] wymusza jednak reinterpretację w wydarzenie iteratywne

Nacechowaną aspektowo syntagmę czasownikowo-dopełnieniową z predykatywnym tworzyć mogą również szczególne ze względu na stopień leksykalizacji dopełnienia: 起来 *qǐlái* – nośnik aspektu inchoatywnego i 下去 *xiàqù* – nośnik aspektu kontynuatywnego. 起来 *qǐlái* w połączeniu z predykatywnym denotuje wydarzenie rozpoczynające się i biegnące naprzód. Wprowadza do semantemu sem aspektowy [+początek]. W związku z tym może łączyć się jedynie z takimi semantemami, które dopuszczają ograniczenie wydarzenia punktem początkowym i są jednocześnie rozciągnięte w czasie. Te własności powodują, że nie jest możliwe połączenie 起来 *qǐlái* z semantemami stanowymi indywidualnymi, które zawierają sem [-tymczasowość]. Semantemy stanowe indywidualne występują z dopełnieniem 起来 *qǐlái*, jednak na poziomie leksykalnym ulegają rekateryzacji z przymiotnika predykatywnego stają się czasownikiem o znaczeniu ‘starzeć się’. Taki semantem wówczas należy rozpatrywać jako czynnościowo-procesualny, a nie stan indywidualny. Obecność semu [+początek] naturalnie wyklucza również semantemy zawierające sem [+kompletywność], w związku z czym dopełnienie inchoatywne nie występuje z semantemami dokonań oraz operacji. 起来 *qǐlái* może się łączyć z semantemami stanowymi typu stadium, ponieważ zawierają one sem [+tymczasowość], dopuszczają możliwość zewnętrznego ograniczenia i nie wykluczają się z semem [+początek]. Swobodnie łączy się także z semantemami czynnościowo-procesualnymi, ponieważ zawierają semy [+rozciągłość w czasie] i [-kompletywność]. W przypadku semelfaktywów, połączenie jest możliwe poprzez wymuszenie i interpretację iteratywną.

Dopełnienia kontynuatywne 下去 *xiàqù* wyklucza łączliwość z wydarzeniami, które są kompletywne, nierozciągnięte w czasie i statyczne. Wyklucza to współwystępowanie z niemal wszystkimi semantemami, oprócz czynnościowo-procesualnych. Wyjątkowe są w tym

wypadku semantemy semelfaktywne, które zawierają sem [-rozciągłość w czasie]. Teoretycznie powinny więc blokować użycie dopełnienia 下去 *xiàqù*, mogą jednak przyjmować interpretację iteratywną.

Kolejnym typem aspektowych pojęć złożonych w języku chińskim są takie, w których złożone semantemy (reprezentowane przez syntagmy czasownikowo-dopełnieniowe) łączą się z gramemami. Analiza semów aspektowych w syntagmie czasownikowo-dopełnieniowej wykazała, że reprezentowane przez te syntagmy semantemy można uznać za operacje. Semantemy reprezentowane przez rezultatywne syntagmy czasownikowo-dopełnieniowe mogą więc bez przeszkód występować z gramemami 了 *le* oraz 过 *guo*. Nie mogą za to łączyć się z 着 *zhe* i 在 *zài*, ponieważ zadaniem tych gramemów jest prezentowanie wydarzenia jako otwartego, kontynuowanego, są więc blokowane przez sem [+kompletywność]. Dopełnienie inchoatywne 起来 *qǐlái* wprowadza do semantemu reprezentowanego przez syntagmę czasownikowo-dopełnieniową sem [+początek], wiąże się więc z rozpoczęciem jakiegoś trwającego wydarzenia. Nie może się łączyć z semantemami zawierającymi sem [+kompletywność], który zamyka takie wydarzenie temporalnie. Inaczej jest z gramemem 了 *le*. Ten prezentuje wydarzenie holistycznie jako zamknięte z punktem końcowym, może także odnosić się do zrealizowania pewnej ewentualności czy fazy wydarzenia. Wówczas to nie całe wydarzenie jest traktowane jako zakończone, ale jego pierwsza faza – rozpoczęcie i nadanie dalszego biegu. Wyklucza to jednocześnie konkurencję z gramemem 过 *guo*, które zupełnie abstrahuje od wewnętrznej struktury wydarzenia. Niemożliwe jest również występowanie dopełnienia 起来 *qǐlái* z gramemami aspektu niedokonanego, służącymi do przedstawiania wydarzenia jako trwającego. Nie dopuszczają ograniczenia wydarzenia przez punkt początkowy. Dopełnienie kontynuatywne 下去 *xiàqù* może się łączyć z kolei jedynie z gramemem aspektu progresywnego 在 *zài*, który podkreśla dynamiczny charakter kontynuowanego, postępującego wydarzenia.

V. Wnioski i podsumowanie

Przyjmując za cel zbadanie i opisanie semantyki aspektu w kontekście zależności między jednostkami elementarnymi – gramemami i semami aspektowymi tworzącymi sieć powiązań i dokonując analizy korpusowej możliwe było wyciągnięcie wniosków, które pozwoliły na wyszczególnienie aspektowych pojęć prostych i złożonych. W założeniach tej pracy przyjęto, że pojęcia proste reprezentowane są przez aspektowe wiązki semów w semantemie oraz zewnętrzne gramemy. Pojęcia złożone mają trojaki charakter:

- pojęcia złożone w postaci połączenia semantemu i gramemu,
- pojęcia złożone w postaci semantemu reprezentowanego przez syntagmę czasownikowo-dopełnieniową,
- pojęcia złożone w postaci semantemu reprezentowanego przez syntagmę czasownikowo-dopełnieniową i gramemu.

Przeprowadzona analiza wykazała, że obecność konkretnych semów aspektowych w semantemie wpływa na możliwość pojawienia się gramemu aspektowego. Poszczególne połączenia semantemów i gramemów aspektowych semantycznie tworzą aspektowe pojęcia złożone. Strukturalnie reprezentowane są przez predykaty zbudowane z predykatywu i gramatycznych nośników aspektowych. Możliwe jest również rozbudowanie semantemu, które na płaszczyźnie strukturalnej realizowane jest poprzez utworzenie syntagmy czasownikowo-dopełnieniowej, które wprowadzając określone semy do tak złożonego semantemu również decydują o konkurencji z poszczególnymi gramemami. Zestawiając przedstawione wyniki analizy semantyki aspektu w języku chińskim i zbierając razem nośniki aspektowe, wartość aspektową predykatu chińskiego można przedstawić za pomocą poniższych pojęć.

1. Pojęcia proste

A. Reprezentowane przez gramemy:

- Aspekt dokonany prosty,
- Aspekt dokonany doświadczenia,
- Aspekt niedokonany duratywny,
- Aspekt niedokonany progresywny,

B. Reprezentowane w semantemie:

- Aspekt typu stan indywidualny: wiązka semów [-dynamiczność], [+rozciągłość w czasie], [-zmiana], [-kompletywność] oraz [-tymczasowość];
- Aspekt typu stan stadium: wiązka semów [-dynamiczność], [+rozciągłość w czasie], [-zmiana], [-kompletywność] oraz [+tymczasowość];
- Aspekt typu czynnościowo-procesualnego: wiązka semów [+dynamiczność], [+rozciągłość w czasie], [+zmiana] i [-kompletywność];
- Aspekt typu dokonanie jednorazowe: wiązka semów [+dynamiczność], [-rozciągłość w czasie], [+zmiana], [+kompletywność] oraz [+jednorazowość];
- Aspekt typu dokonanie niejednorazowe: wiązka semów [+dynamiczność], [-rozciągłość w czasie], [+zmiana], [+kompletywność] oraz [-jednorazowość];

- Aspekt typu operacja: wiązka semów [+dynamiczność], [+rozciągłość w czasie], [+zmiana], [+kompletywność];
- Aspekt typu semelfaktywnego: wiązka semów [+dynamiczność], [-rozciągłość w czasie], [-zmiana], [-kompletywność].

2. Pojęcia złożone

A. W semantemie prostym (predykatywie) i gramemie:

- Aspekt dokonany prosty, inchoatywny, typu stan stadium;
- Aspekt dokonany prosty typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt dokonany prosty typu dokonanie jednorazowe;
- Aspekt dokonany prosty typu dokonanie niejednorazowe;
- Aspekt dokonany prosty typu operacja;
- Aspekt dokonany prosty typu semelfaktywnego;
- Aspekt dokonany doświadczenia typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt dokonany doświadczenia typu dokonanie niejednorazowe;
- Aspekt dokonany doświadczenia typu operacja;
- Aspekt dokonany doświadczenia typu stan indywidualny;
- Aspekt dokonany doświadczenia typu stan stadium;
- Aspekt niedokonany duratywny, iteratywny, typu semelfaktywnego;
- Aspekt niedokonany duratywny typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt niedokonany duratywny typu stan stadium;
- Aspekt niedokonany progresywny typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt niedokonany progresywny, iteratywny, typu semelfaktywnego.

B. W semantemie złożonym (syntagmie czasownikowo-dopełnieniowej):

- Aspekt rezultatywny typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt rezultatywny, iteratywny, typu semelfaktywnego;
- Aspekt inchoatywny typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt inchoatywny, iteratywny, typu semelfaktywnego;
- Aspekt kontynuatywny typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt kontynuatywny, iteratywny, typu semelfaktywnego.

C. W semantemie złożonym (syntagmie czasownikowo-dopełnieniowej) i gramemie:

- Aspekt dokonany prosty, rezultatywny, typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt dokonany prosty, rezultatywny, iteratywny, typu semelfaktywnego;
- Aspekt dokonany prosty, inchoatywny, typu czynnościowo-procesualnego;

- Aspekt dokonany prosty, inchoatywny, iteratywny, typu semelfaktywnego,
- Aspekt dokonany doświadczenia, rezultatywny, typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt dokonany doświadczenia, rezultatywny, iteratywny, typu semelfaktywnego;
- Aspekt niedokonany progresywny, kontynuatywny, typu czynnościowo-procesualnego;
- Aspekt niedokonany progresywny, kontynuatywny, iteratywny, typu semelfaktywnego.

Skonfrontowanie semantycznych własności gramemów i wiązek semów aspektowych w semantemie z badaniami korpusowymi pozwoliło na ustalenie jakie połączenia pojęć prostych są możliwe w języku chińskim. Postawiony w pracy cel opisanie aspektu w perspektywie semantycznej oraz relacji pomiędzy elementarnymi nośnikami aspektu został osiągnięty. Dzięki temu możliwe było przedstawienie struktury tej kategorii za pomocą pojęć prostych – gramemów i semów aspektowych – łączących się na konkretnych zasadach konkurencji w pojęcia złożone.

VI. Wybrana bibliografia

Croft W. (2012), *Verbs. Aspect and Causal Structure*, Nowy Jork.

Huang C., Ahrens K. (2000), *The Module-Attribute Representation of Verbal Semantics*, [w:] *Proceedings of the 14th Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation*, Tokio, s. 109–120.

Karolak S. (1996), *O semantyce aspektu (w dwudziestą rocznicę publikacji rozprawy F. Antinucciego i L. Gebert „Semantyka aspektu czasownikowego”)*, „Biuletyn polskiego towarzystwa językoznawczego”, 52, s. 9-56.

Karolak S. (2005), *Semantyka i struktura aspektu w językach naturalnych*, Kielce.

Malchukov A. (2011), *Interaction of verbal categories: resolution of infelicitous grammeme combinations*, „Linguistics”, 49, nr 1, s. 229-282.

Smith C. (1991), *The parameter of Aspect*, Dordrecht.

Vendler Z. (1957), *Verbs and Times*, „The Philosophical Review”, 66, nr 2, s. 143-160.

Źródła Internetowe:

Korpus BCC [<http://bcc.blcu.edu.cn/>]